

RECURSULU

corpului profesorariu alu gimnasiului de Beiusiu, asternutu ces. reg. ministru de cultu si de invetiamentu.

(Capetu.)

Noi in consesul litteraru tienutu in 5. Februaru 1851 suptu presiedintia M. Sale Iosifu Papp Selegianu, inspectorelui c. r. al scololoru g.-catolice, si in fiintia de facia a Ess. Sale D. episcopu diecesanu socotindu defeptele natiunei nostre si lipsa instituteloru literarie, ma cugetandu a fire si ce mai rea fapta a lasa se piara spre nespusa dauna a natiunei istu unic'u gimnasiu fundatu cu atatea spese si pastratu cu atata sirguintia, neamu insufletitu, si de o parte comitendune providentiei dumnediesci, eara de alta parte incredintiendune liberalitatei Maiestatei Sale Sacratissime, cu introducerea sistemei nove a studioloru l'amu aredicatu la gimnasiu superioare; inse asia: cá profesorii dopa gradulu culturai si intregitatei morale nu numai d'in clerul g.-catolicu necasatoritu si casatoritu alu diecesei Oradane, ci si din mireni cei mai demni sa se póta alege, si in catu fundatiunea nu aru importa interusuriu destul spre intretentiunea aloru 12 profesori, sa se cera suplementu dela locurile mai inalte, in privintia carui'a, de si é favoritoriu efeptul recurselor asternute din partea episcopului si a jurisdictiunei scolare, precum se vede din decretul ministerial din data 8. Iuniu 1851 Nro. 2194/267, prin care se aprobeaze gimnasiul cu 8 clase, si i se apromite ajutoriu d'iu fundul studioloru. Ce e dreptu despré mai buna stare a profesoriloru pene acuma inca nu scimu sa fi emanatu ceva.

Lipsa culturai natiunei romane si defeptul instituteloru literarie mai inalte nu concedu nici una

conditiune de a repasi dela cele incepute, adeca, dela organizatiunea si conservatiunea gimnasiului Beiusianu, si in privintia salariului profesorariu, Ess. Sa eppul diecesanu au facutu destul despre partea sa asteptarei mai inalte contribuindu si d'iusul spre intregimea fundului gimnasial una suma, precum se crede, insemnata, si adornandu si colectiune dela cleru si poporu, dar nici noi nu amu crutiatu ustenele, pentru ca prin decursul aloru doi ani si $\frac{1}{2}$, dela introducerea sistemei novue de si n'amu fostu cu numerul deplinu si proveduti cu léfa sistematica, totusi tradncandu sciintiele junimei noa incredintiate for' de nici una scadere, amu doveditu o patientia, de unde cu dreptul se pote conchidé, catu ne jace noa' la inima pastrarea acestui unicu institutu, si scutirea lui in contra atacuriloru, care i'aru amenintia perirea.

Noi profesorii gimnasiului Beiusianu, de si suntemu obositi de sarcina lucrului si ingreoiati de datorii; totusi pentru inaintarea binelui publicu, care ni'l socotimu a fire cea mai mare si mai santa a nostra datorintia, vomu imbracusi'a cu tota vói'a institutiunea literaria inse numai asia: de cumva gimnasiul Beusianu superioare, precum actu esiste, seva provedé cu 12 profesori receruti prin sistema, si salariul anual a fiacarui profesorulu in gimnasiul superioare seva aredica la 800 f. m. c., era inferioare la 700 f. m. c. intielegenduse aice si promotiunile graduale, care suntu si in altele institute literarie tierene, precumu si pensiunea obveninda pentru ustenelele facute in oieptulu literariu.

Cumca aceasta a nostra petitiune nu é esagerata, si é radiemata pe circustarile tempuriloru presinte si pe lipsele profesoriloru, se vede din urmatoarele:

1) Gimnasiul acestu romauu, de vreme ce el é acum numai unicu, deve se fia provediutu cu tóte

recerintiele necesare spre institutiune, séu deve se fia staveru, earu staveritate d'in partea profesorilor nu se póte spera altmintrea, numai decumva voru fi dotati omenesce: Dar'

2) 800 si 700 f. m. c. carii for' de cuarteriu aru obveni unui profesoru, mai ca nu facu mai multu cu valoarea de acumu, de catu 500, 400 si 300 f. m. c.; carii pone aci ii au trasu pe langa cuarteriu si lemne de focu. Se adauge

3) Ca pretiul vietuiri in Beiusiu pentru nero-direa pamentului, eara alu cuarterieloru pentru defeptul caseloru dande in arenda si pentru mai mare concurgere a diregatoriloru la ele, nu e mai de josu cu nimicu de catu acela, care se platesce si in cetati mai mari; eara cele de lipsa spre im-bracaminte si spre perfectiunea propria, fiindu ca acestea mai mare parte de acolo deve sa se pro-curedie, vinu in mai mare pretiu, decatu in orasiile cele mai ample. In fine

4) Sistema studieloru de acumu poftesce cu multu mai mare perfectiune dela profesori, care nu se pote procura fora de medilóce necesare spre aceea, ca se tacemu, ca noi romanii, ca unii mai remasi in cultura, avemu mai multe defepte, care numai prin diligintia profesoriloru se potu suplini.

Nici ne indoimu, ca regimul, dopo inascuta siesi liberalitate si clementia va suplini aceea, ce Ess. Sa episcopul, clerul si poporul g-catolicu nau pututu implini cu binefacatorele sale oplate, si aplacandu profesoriloru suma indigitata mai susu, aceea, in catu fundul gimnasial nu aru fi destul, gratiosu o va asemna d'in fundul studieloru séu din altu ore carele fundu, neci va suferi, ca acestu unicu institutu alu natiunei romane cei credintiose, spriginitu de Inaltul ministeriu si pone aci prin sperantia si promisiune, precum se vede din decretul m. mai susu citatu, sa se dee peritiunei finale, cu a tata mai virtosu, pentru ca cu adeveratu se póte presupune si astepta dela profesorii natiunei romane, ca voru cresce tineri de scóla totu asemene de credintiosi Imperatorelui, prin urmare, carii voru fi buni si folositori membri ai patriei. Dreptu aceea cu cea mai adunca umilintia ne rugamu Esselintiei tale, ca privindu la sortea cea precarie si neresolvita a gimnasiului, se te induri a aplacida plata mai susu motivata, si aceea a ni o resolvi pone la finea anului scolasticu 1852/3, fiindca in casul contrariu, lipsiti de medilócele necesare spre sustienerea vietiei cu cea mai adunca

durere a animei si cu cea mai mare dauna a natiunei romane vomu fi siliti pe viitoriu a resemna ad. a depune diregatoria profesorala.

Beiusiu, 10. Apriliu 1853.

Ai Ess. Tale sierai umiliti
Subscrierea.

DATURI STATISTICE despre noua impartire a Ungariei.

Tota Ungaria este impartita in 5 cercuri, adeca: Cercul Buda-Pestanu, Posonianu, Casovianu si Oradanu.

1) Buda-Pestanul cuprinde noue comitate, adeca: Pest-Pilis, Pest-Solt, Heves, Szolnok, Strigon, Alba, Csongrad, Borsod, Jazigio-Cumania. In cercul din comitatele aceste formatu sunt 46 tracturi (járás), 10 urbi, 27 suburbi, 88 opide, 596 sate, 564 deserte (puszták), 251,085 casi, 404,245 incaperi séu odai si 1,599,819 locuitori. Dintr'acestia sunt magiari: 1,223,355; germani: 163,730; ceialalti mestecatari neponderavere.

2) Posonianul cuprinde 12 comitate, anume: Nitra impartita in cea de susu si cea de dios, Posoniu, Trentsín, Arva, Lipto, Turocz, Zolyom, Bars, Hont, Nograd, Comorn. Intracestea sunt 62 tracturi, 23 urbi, 27 suburbi, 154 opide, 2278 sate, 377 desierte, 237,670 casi, 394,637 incaperi si 1,612,203 locuitori, dintru cari magiari sunt: 369,744; slavi: 1,037,176; éra germani: 89,870; ceialalti amestecu neponderosu.

3) Sopronianul cuprinde 9 comitate, anume: Sopron, Castriferu, Zala, Somogy, Barania, Tolna, Vesprimu, Jaurinu si Moson. Intracesta sunt 56 tracturi, 11 urbi, 16 suburbi, 177 opide, 2287 sate, 833 deserte, 246,131 casi, 401,940 incaperi, 1,782,658 locuitori, dintru cari sunt magiari: 1,051,393, germani: 449,818; slavi: 18,846; croati: 81,938; vendi: 49,116; serbi: 15,172; ceialalti amestecatari neponderose.

4) Casovianul cuprinde 9 comitate, adeca: Scepus. Gómör, Beregh, Ugocea, Sáros, Ung, Zemplin, Abautorna, Maramuresiu. In cercul acesta sunt 56 tracturi, 38 urbi, 15 suburbi, 86 opide, 2221 sate, 193 deserte, 227,049 casi, 330,784 incaperi cu 1,410,463 locuitori, dintra cari magiari: 352,878; éra slavi: 464,998; romani: 54,835 (numai?) germani: 77,426; rusi: 322,051.

5) Cercul Oradanu eprinde 7 comitate, adeca: Biharia de sus, Biharia de dios, Zabolci, Satumare, Békés, Cenadu, Aradu. Intraceste sunt 45 tracturi, 13 urbi, 2 suburbi, 90 opide, 1003 sate, 285 deserte, 252,294 casi, 365,894 incaperi cu 1,459,159 locuitori; dintra cari sunt romani: 483,006; magiari: 752,292; slavi: 73,896; germani: 53,569; rusi: 17,055.

Cetatile cele mai mari ale cercurilor sunt: Pest-Buda, Posoniu, Soproniu, Oradia, Dobriciu si Cassovia.

1) Pesta are cu straini cu tot 106,379 locuitori, dintre carii magiari sunt: 31,965; germani: 33,884; slavi: 4187; romani: 198; (numai?) croati: 56; serbi: 570; iliri: 41; italieni: 130; francezi: 46; belgi: 2; elvetieri: 11; englezi: 12; jidani: 12,642; zigani: 84. — Are case: 5415; incaperi: 24,578. — Luandu afaro strainii sunt dintre pamenteni barbati: 40,212; femei: 48,616; veduvi: 1244; veduve: 4482; nensurati: 22,506; fete nemaritate: 22,628. — Dupo relege sunt r-catolici: 53,133; g-catolici: 110; augustani: 9581; elvetiani: 7592; greco-neuniti: 770; israeliti: 12,642.

Buda are 4079 casi, 12,454 incaperi, 50,127 locuitori; dintru cari sunt magiari: 7555; slavi: 1307; germani: 27,939; serbi: 1180; jidani 4967. — Da romani se nu fia in Buda? Spuna cari's pacolo.

2) Posoniul are 1881 casi, 42,064 locuitori, dintra cari sunt magiari: 2266; slavi: 3713; germani: 25,942; jidani: 4740.

3) Soproniul are: 977 casi, cu 16,726 locuitori, dintra cari sunt magiari: 314; germani: 13,883; jidani: 98; croati- 9.

3) Casovia are casi: 1469, cu 13,034 locuitori, dintra cari sunt magiari: 2904; slavi: 4738; germani: 4592; rusi: 113; jidani: 729; zigani: 109.

5) Oradia are 2777 casi cu 22,538 locuitori, dintra cari sunt romani: 3283; magiari: 14,356; slavi: 256; germani: 420; jidani: 2906; zingani unde su numerati? —

Dobriciul are 4012 casi cu 30,906 locuitori, dintra cari sunt magiari: 28,500; germani 31; romani: 1 (numai?); rusi: 5; italieni: 2; jidani: 105.

Sunt dare in tota Ungaria comitate: 45. Tracturi: 265. Urbi: 95. Suburbi: 107. Opide: 595. Sate: 8385. Deserte: 2252. Casi: 1,214,228. Incaperi: 1,906,470, cu 7,864,262 locuitori. — Dintra cari luvand afare strainii cari sunt la 352,686, dupo nationalitati sunt magiari: 3,749,662. Slavi: 1,656,311. Germani: 834,350. Romani: 538,373. (?)

Rusi: 347,734. Croati: 82,003. Vendi: 49,116. Serbi: 20,994. Lesi si Morvani: 1539. Poloni: 242. Iliriani: 6928. Itali: 355. Francezi: 81. Belgi: 2. Elvetiani: 13. Angli: 26. Armeni: 250. Jidani: 323,564. — Dupo relege sunt r-cat. 4,122,738. Gr-cat.: 679,398. Augustani: 724,328. Elvetici: 1,415,192. Greco-neuniti: 396,931. Israeliti: 323,564. Dupo genu sunt barbati: 3,782,627. Mueri: 3,876,524. Ne'nsurati: 2,090,409. Insurati: 1,480,465. Veduvi: 111,693. Din sexul formosu nemaritate sunt: 1,943,946. Maritate: 1,588,772. Veduve: 343,806. — La urma cei dusi pe pamentu strainu sunt: 147,576. Straini aflatori in Ungaria: 352,686. — Dupo cari date sau statorit a fire tota poporatiunea Ungariei, in barbati: 3,889,209; mueri: 3,974,992; laolalta: 7,864,201. (Dintr'unu calendariu magiaru.)

A D A Ū C Ū

ла артикль дин Фііе Nr. 16. фаца 118 а. к. десре Неологісті.

Am аспетат, ка партеа десвѣтътъ, фіінд аѣтме поѣтѣтъ, съ шѣ апере зиселе саме маѣ дѣколо: дѣсъ не маѣ фѣкѣнд Деѣ ачаеста, дѣмѣ іеѣ іо кѣтезѣдѣне де амѣ арѣта контрапѣрерѣла шѣ вѣгѣрѣме мѣло де самѣ, — шѣ аѣтме :

1. Нѣ е де аѣзѣс, ка орѣ че воче, саѣ ворѣъ латѣнѣ мѣтѣнд шѣ лѣсѣнд чѣле де лѣсат аѣарѣ, съ се сокогеаскѣ депѣлѣн шѣ регѣлат рѣтѣнѣтѣ; чѣ маѣ вѣне де а маѣ ѣаѣе чеѣа; маѣ алес дѣн ворѣеле дѣн партеѣнѣиѣ фортате. Сѣре есемилас: дѣн collectione а ѣаѣе колѣндѣне нѣ е вѣне; чѣ съ vedem ворѣа rom. кѣлегѣ, кѣтм арѣ партеѣнѣиѣла не rom.? арѣ кѣлес, де аѣчѣ дарѣ съ се фортѣеѣе чѣле де фортат, прекѣтм: кѣлес, кѣлесѣрѣ, кѣлѣшѣне, кѣлесѣтѣрѣ; еарѣ кѣлегѣторѣѣ, саѣ кѣлегѣторѣѣ, кѣлегѣтѣрѣ, мѣ се парѣ, кѣ се фортѣеаѣъ дѣла ѣнтеѣа персонѣ ind. іо кѣлегѣ (дѣ а треѣа кѣжѣгарѣ, еарѣ дѣн чѣлѣлатѣ тот дѣла партеѣнѣиѣ). Амѣше дарѣ: скрѣптѣра, макар е де мѣлат прѣмѣтѣ тогѣшѣ нѣ е вѣне не rom. — лат. scribo арѣ партеѣнѣиѣла scriptus де аѣчѣ вѣне scriptura. Еарѣ ромѣлескѣла: скрѣѣ арѣ партеѣнѣиѣла скрѣсѣ — де аѣчѣ ар ѣі: скрѣсѣрѣ, скрѣсоарѣ, скрѣшѣне; амѣше: зѣгѣ, зѣсѣ, де аѣчѣ — зѣсѣрѣ, зѣсоарѣ ш. а. Еарѣ дѣла прѣма персонѣ: іо скрѣѣ пѣрѣѣе: скрѣѣторѣѣ саѣ скрѣѣторѣѣ, скрѣѣтѣрѣ. Стѣнд дарѣ ачаеста вѣгарѣ де самѣ: вочеа лат. Director нѣ се преѣаѣе вѣне rom. амѣше: директорѣ;

къ вервѣ лат. dirigo се зиче ром. dēregē, парт. dērec; de aich dēregztorīš, dēregzтъръ; dēreczър, ші dēreczтъръ ш. а. — Агінда саъ маі vine атенда ші атендізінеа vine дела лат. attentione ші іаста дела attentus. Вервѣ attendo (вар де самъ) ром. tend, дитend, atend парт. ар фі: tenc, атenc, — днсе vine дн аместекаре къ атентѣ, атenc, — се vede даръ, къ ніче атендізінеа нъ е префъкътъ кзрат ром. — реглат ар фі: атеншізінеа, атенда днкъ е vine, прекъм: кретенда, пзтенда. Апоі нъ аптв, чі апдв, прекъм: веат, ведв ш. а. т.

2. Пзтереа десватерілор стъ маі къ самъ пентрѣ терміндізінеа лат.: bilis, amabilis, stabilis, debilis, къ дитреваре: кзм е маі vine не ром. amabile, stabile, debile? саъ прекъм врез зпії а реформа акзм нзмаі, пар къ дзпъ італіеніе: amaver, staver, dever? — Amendoae пзрділе се pazemъ не лімба понорзлї, ші лімба веке ром.; даръ нъ аздче ніче зп есемплз суре провѣ, ка съ ні фіе де чіносзрѣ дитрѣ ромжпїреа ачестей терміндізіні; апоі есемплз алтор лімвї романіче дн зпеле не аз дс нзмаі дн ретечїре, прекъм маі дн жос ої арѣта. — Пъпъ кнд даръ ом афла поі, ші съ черчетъм, ка съ афлъм дн лімба поастъ форте, дзпъ каре съ не дндрептъм дитрѣ фортареа ворвелор, съ нъ не лзъм дзпъ алте форте стрїне. — Міе ті се паре, къ ам афлат дн ворвїреа віт а понорзлї терм. ачеаста; адекъ: понорзл (скрінд къ ортографіе магіарї) зиче: sztagyile, moyyile, deagyile; днскріс се респнд ачесте форте къ в. кам местекат къ в. адекъ: ставїл ші ставїл, товїл, деавїл — дела лат.: stabilis, mobilis, debilis. — Фїнд даръ форма ачеаста дн гзра понорзлї токма ашіе; ші фїнд къ італїі аз ші къ vole; ва поате къ не алте локзрї маі къ ва фї ші къ vile, нъ те поч аплека лзї ver; парте ші дн kavca ачеаа къ, авенд г., есте аспрѣ, че нъ пре сфере лімба поастрѣ.

3. Чеї, карїі скріш сзвжет, овжет ш. а., се іеѣ дзпъ лімба фрлпчеаскъ фърѣ de а маі черчета дн фїреа лімвей поастре: ачеаста воче дела парт. лат.: subjectum, projectum ш. а., дн ром. este верв асемене: аїентѣ, преїентѣ, — de aich нзрчед; преїентаре, преїентат, преїентъдізіне, проїент, сзїент, оїент; ші ашіе ж. нъ е нїкїрї. — Днїі скріш дзпъ італ. фїорїн, невъгнд де самъ, къ дн лімба поастрѣ л. дитрѣ ф. ші о. нъ се моаїе дн і чї ретъле прекъм: флораре, флорї; ашіе даръ нъ фїорїн, чї флорен, ші флорїнт дела дмп. флорентїн. — нъ сзв ші сзвт; чї сз ші сзптѣ, лат.: vekїš suptus: къ ашіе ворвесте цоцорзл, че е фларте vine.

4. Фїнд къ пої маі авем днкъ тзлт де а не черта ші деспзта дн матерїа ачеаста; съ фїм даръ маі ікономі, ші че ом пзтѣ къ 10 рендзрї сзвне ші дзвѣда, съ нъ лзпїтм ворвїреа ла сзте де рендзрї! — Апоі че ам овлічїт къ таре непзъчере: пздіні сзпт касъ се деспзте фърѣ de а се, днспїна, ші кпъра зплз не алтзл, шчл. кччї прїн ачеаста тзлді се тем а пшї къ афлателе сале дн нзвлїкї Еѣ аші дорї, ші терог пентрѣ днїнтареа віпелз. де комзп, ші пентрѣ взпа кзвінцъ, къ кареа маі алес ка вървацї літерацї тревзе съ не аретъм ктърѣ фїесте каре ом (фъкъторїзла де реѣ атзчї се кзфзндъ маі таре ші се рзшїнеазъ, кнд нїї респнзї къ реѣ; чї терпї маі днколо не калеа есетїкъ), ка де акзм днколо сокотїнд, къ тоатъ кредїнда ші днвїцереа атерпъ дела аргзменте; ші омзл невренд е сзпс ачестора, ккѣ ел, де нъ ва ворвї фъцърїчесте, нъ поате алтментрелеа ворвї; чї нзмаї прекъм аре ідеї дзпъ аргзментеле сале. Нъ асзпра сзпзсзлї саъ а днвїсзлї даръ; чї асзпра ші днконтра днвїсъторїзлї адекъ а аргзментелор съ порнїм лзпта поастрѣ пзїнд дн локзл лор, де авем, алтеле маі взне, маі адеверате аргзменте: ші ашіе еакъ, къ не кале оме неаскъ ші кзмінте ам кстігат дн партеа поастрѣ не фрателе пострѣ ш. а. — Віне венїт нї ар фї акзм о содіетате ліг. ка съ дее азторїгате пзвлїкъ зпей ортографїі, ші зпей граматечї; — ші апої а кзмпне зп вокавларїї зпїверсале адзпндзсе ворвеле взне дн тоатъ перїферїа ромжпї! алтмінтрене пнлъ атзчї, ка ші пнлъ акзм, ва фї нзмаї о влзтъдеалъ дн тотъ лігзтзрѣа поастрѣ.

31. Маїз к. в. 1853.

N. M

Къ пзтерзлѣ ачеста се 'нкеїе авонементалї семестрзлѣ прїмѣ ші не віторїз се ворѣ тръмїте нзмаї ла чеї че с'аз прензмератѣ дн поѣ.

Фїндкъ сзптетѣ авїсацї, ка се тїпзрїмѣ еарзшї пзмеле прензмеранцїлорѣ ла фїнеа анзлї карактерзлѣ не деплїнѣ, Фїндкъ пзвлїкдізінеа съ ва фаче дн Фобїѣ, ка съ фїе маі секзрѣ сзпстратъ пентрѣ віторїѣ.

Red.